

# Theologische vragen bij Waarderende Gemeenteopbouw

*Eduard Groen*

**Waarderende Gemeenteopbouw is een veelbelovende methode. Ze is het waard om ook theologisch stevig bevraagd en doordacht te worden. Een eerste aanzet daartoe in dit artikel.**

Geen enkele theorie, methode of model in gemeenteopbouw<sup>1</sup> is waarde vrij. Dat geldt ook voor de methode in opkomst ‘Waarderende Gemeenteopbouw’ (WG). In dit artikel ga ik in op het mensbeeld en de ecclesiologie van WG. Ik doe dat op basis van de literatuur over WG en de achterliggende theorieën van Appreciative Inquiry (AI).

Van oorsprong is AI geen theologische methode, ze doet geen uitspraak over God of over leerstellingen ten aanzien van God. Ze doet wel uitspraken over de wereld, de mens en processen. Dit laten we zien aan de hand van de uitgangspunten van WG.

## Mensbeeld

Binnen WG is de mens goed en welwillend. De leden krijgen een nadrukkelijke en cruciale plaats in het proces. Nadat het positieve kernthema van het proces is vastgesteld, laat WG alle ruimte voor de dialoog en de verhalen. Door met elkaar in gesprek te zijn, komt het positieve van nu naar voren, wat de basis is voor het gesprek over de toekomst (de dromen). Dat betekent dat de leden de belangrijkste factor zijn in het proces. Dat is alleen maar mogelijk doordat ze goed en welwillend zijn. In de dialoog scheppen de leden een nieuwe realiteit en waarheid voor deze gemeente. Door met elkaar in gesprek te zijn, ontstaat er een nieuwe werkelijkheid. Waarheid is in deze opvatting een constructie van mensen.

Deze opvatting roept theologische vragen op bij mij. Kunnen we stellen dat mensen welwillend zijn? Binnen de praktijk van gemeenten zie ik met grote regelmaat conflicten doordat de gemeente uitgaat van de ideale identiteit, die in de praktijk ver te zoeken is. Wat niet past bij het ideaal wordt verdrongen of weggepoetst, vaak met escalatie van het conflict of het afhaken van leden tot gevolg. WG kan alleen goed functioneren in gemeenten die kunnen omgaan met onzekerheid en verschillen. Dat is helaas lang niet altijd het geval. Theologisch gezien zou WG meer oog moeten hebben voor de gebrokenheid in de wereld en de gemeente.

Daarnaast zijn er verschillende tradities binnen de kerk die juist uitgaan van het slechte in de mens, of daar in ieder geval principieel aandacht voor willen hebben. Binnen het hypercalvinisme is de mens slecht, in het lutheranisme is de mens afhankelijk van genade. De doperse en katholieke stromingen gaan ook uit van de genade, maar ruimen meer plaats in voor de daden van de gelovige. Het mensbeeld van WG sluit meer bij de laatste stromingen aan dan bij de eerste twee.

## Rol van de Bijbel

Door alle nadruk op de dialoog met de leden te zetten, loopt WG het risico dat de Bijbel buitenspel komt te staan. Welke plaats heeft de Bijbel in de dialoog? Dat kan een indirecte zijn: de Bijbel speelt dan een rol in het dagelijks leven van de leden en komt op die manier de dialoog binnen. Maar het is de vraag of dat altijd het geval is. Lang niet elk lid leest regelmatig in de Bijbel of laat zijn daden door de Bijbel inspireren. We moeten beseffen dat de Bijbel in de verschillende stromingen een verschillende plaats heeft. Dat kan variëren van een inspirerend boek (naast allerlei andere) tot een normatieve grond voor al het handelen. In alle gevallen zou WG hier meer oog voor moeten hebben en dient dit punt verder doordacht te worden.

Een ander punt is dat van de ecclesiologie, en dan met name de hiërarchie binnen de kerk. In het rooms-katholieke episcopale model loopt de lijn van boven naar beneden. De clerus bepaalt het beleid, of het volk het daarmee eens is of niet. In het presbyteriale model draagt de kerkenraad de verantwoordelijkheid voor het wel en wee van de gemeente. Zij staat tegenover de gemeente om haar op het goede spoor te houden. In het congregationale model is de gemeentevergadering het hoogste gezagsorgaan. Deze klassieke driedeling kent inmiddels vele hybride vormen. In het kader van dit artikel laat ik die even zitten. WG kan alleen een goed functionerende methode zijn als de leiding van de gemeente afziet van haar formele

bevoegdheden (en machtspositie). De deelnemers moeten vrijuit hun zegje kunnen doen en de clerus, kerkenraad of gemeentevergadering bindt zich aan de uitkomsten van het proces. Dat kan WG doen omdat ze ervan uitgaat dat de leden tot goede besluiten zullen komen, besluiten die passen bij de situatie zoals die is en zoals ze gewent wordt. Naar mijn mening past deze opvatting goed binnen de congregatieve structuur van een gemeente en minder goed bij de ecclesiologie van de episcopale en presbyteriale stroming.

De praktijk heeft al uitgewezen dat WG in alle kerken toepasbaar is; er zijn goede praktijkverhalen uit het Leger des Heils, de PKN met haar verschillende stromingen, en de Rooms-Katholieke Kerk. De vraag is wel of dat komt doordat WG binnen elke ecclesiologische opvatting mogelijk is, of doordat in de praktijk alle kerken meer congregationalistisch worden. Deze situatie behoeft nadere (theologische) uitwerking.

### **Postmodern**

WG gaat uit van een geconstrueerde werkelijkheid en van het idee dat er niet één waarheid is. In die zin is ze postmodern. In de moderniteit draait het om de ene ongedeelde waarheid. In een dergelijke maatschappijvisie zien we een spanning tussen de wetenschap als drager van de waarheid en de kerk als drager van de christelijke waarheid. Opvallend is de drang van kerken om die waarheid te omschrijven en te funderen in een onfeilbaar iets. Dat kan variëren van de Bijbel tot de paus tot een geloofsbelijdenis. In de postmoderniteit is de waarheid als zodanig niet meer aanwezig, en als ze wel aanwezig is, kunnen we haar niet vaststellen, we zijn daarvoor te beperkt in ons kunnen en kennen. WG gaat van die laatste opvatting uit. De werkelijkheid wordt altijd weer gemaakt door mensen en met name door de verhalen van mensen waarin ze betekenissen uitwisselen en deze op elkaar afstemmen. Dat maakt dat we in staat zijn om vele werkelijkheden te realiseren, afhankelijk van onze opvattingen en omstandigheden. De vraag is wat we dan doen met het idee dat er één God is die deze werkelijkheid heeft gecreëerd, haar fundeert en ook haar toekomst bepaalt. Verdraagt deze 'grote waarheid' zich wel met de vele 'kleine waarheden'? Oftewel: hoe verdraagt zich het Grote Verhaal van God met de kleine verhalen van de gemeenteleden?

Er zijn binnen WG ook een aantal zaken die goed aansluiten bij de huidige theologische tendensen.

In de eerste plaats is de werkelijkheid zoals we die zien niet de enig mogelijke werkelijkheid. De situatie zoals die is, hoeft niet zo te blijven. Binnen WG is er een principiële openheid naar de toekomst toe. Dat past goed bij de openheid die de kerk heeft naar het eschaton. De wereld en de parochie zijn veranderbaar (hoe lastig dat soms ook is). Binnen WG krijgt die toekomst vorm in ons handelen in het hier en nu op basis van onze beelden van de toekomst. WG zou daarmee ook het denken over het eschaton en het komende Koninkrijk van God nieuwe impulsen kunnen geven. Iets van die toekomst kan in het hier en nu met deze mensen op deze plaats voor dit moment gerealiseerd worden.

In de tweede plaats sluit WG goed aan bij de huidige tendens in de theologie, nl. dat het om hermeneutiek gaat. Dat zien we terug in de pastorale opvattingen van het hermeneutisch pastoraat. Door het luisteren naar verhalen en daarin nieuwe betekenissen te laten oplichten, kan de pastorant het levensverhaal herschrijven en nieuwe perspectieven ontdekken. Dat principe zien we terug in het denken van WG. Door het vertellen van verhalen worden mensen zich bewust van wat leven geeft en kunnen ze daarop een nieuwe toekomst bouwen.

### **Tot slot**

WG is een nieuwe loot binnen gemeenteopbouw, een veelbelovende, dat is in de praktijk al wel duidelijk geworden. Het is geen model, maar een methode, een weg die gemeenten kunnen gaan. Naar mijn stellige overtuiging past deze weg binnen de weg die kerken kunnen gaan. Deze methode is echter nog niet theologisch doordacht en dat is wel nodig. Methoden moeten niet alleen in de praktijk werken, ze moeten ook passen bij de theologie van de verschillende kerken.

*Drs. Eduard Groen is docent agogiek/ opbouwwerk aan Christelijke Hogeschool Windesheim en docent praktische theologie/ gemeenteopbouw aan het Baptisten Seminarium.*

<sup>1</sup> We gebruiken de begrippen gemeenteopbouw en kerkopbouw door elkaar heen. Het eerste is vooral gangbaar in protestantse kring, het andere vooral in rooms-katholieke kring